

Regiomonitor Utrecht Voortijdig schoolverlaten

**Uitvallers en zorgdeelnemers van
ROC Midden Nederland**

T. Eimers

R. Kennis

E. Keppels

M. Roelofs

**Regiomonitor Utrecht
Voortijdig Schoolverlaten:
Uitvallers en zorgdeelnemers
van ROC Midden Nederland**

27 juni 2011

T. Eimers
R. Kennis
E. Keppels
M. Roelofs

REGIOMONITOR UTRECHT VOORTIJDIG SCHOOLVERLATEN:
UITVALLERS EN ZORGDEELNEMERS VAN ROC MIDDEN NEDERLAND

Regiomonitor Utrecht Voortijdig Schoolverlaten: Uitvallers en zorgdeelnemers van ROC Midden Nederland

T. Eimers
R. Kennis
E. Keppels
M. Roelofs

27 juni 2011

© 2011 Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoud

1	Het onderzoek	1
1.1	Onderzoek ROC Midden Nederland	1
1.2	Onderzoekspopulaties	2
2	Uitvallers en zorgdeelnemers	5
2.1	Uitval is nog geen voortijdig schoolverlaten	5
2.2	Overlap tussen uitvallers en zorgdeelnemers	6
3	Probleemprofielen van uitvallers en zorgdeelnemers	9
3.1	Methodiek van de probleemprofielen	9
3.2	Profielen van uitvallers en zorgdeelnemers	11
4	Probleemprofielen en opleidingskenmerken	15
4.1	Probleemprofiel en leerweg	15
4.2	Probleemprofiel en opleidingsniveau	15
4.3	Probleemprofiel en sector	18
5	Overbelasten	21
5.1	Een empirische definitie van overbelasting	22
5.2	Overbelasten en opleidingskenmerken	23
6	Schatting aantallen studenten per probleemprofiel	25
6.1	Van steekproef naar totale ROC-populatie	25
6.2	Aantallen per probleemprofiel	27
6.3	Aantal overbelasten	29
7	Samenvatting en conclusies	33
	Bijlage: Beslismodel bepaling problematiek	37

1 Het onderzoek

Twee jaar geleden hebben de RMC-regio's Utrecht en Eem & Vallei het initiatief genomen om de Regiomonitor voortijdig schoolverlaten Utrecht te ontwikkelen. De Regiomonitor heeft tot doel om beleid en maatregelen ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten te monitoren en te evalueren.

Met financiële steun van de provincie Utrecht is een instrument ontwikkeld waarmee grote groepen jongeren in hun schoolloopbaan gevolgd kunnen worden. Daarmee wordt duidelijk wat het resultaat is van de maatregelen waarmee zij te maken hebben. Vanuit het perspectief van gemeenten en scholen komt er zicht op het rendement van beleid en inzet van middelen. In 2010 is begonnen met het aan de Regiomonitor koppelen van specifieke doelgroepen en maatregelen. Zo worden nu meer dan 10.000 jongeren gevolgd in de monitor.

1.1 Onderzoek ROC Midden Nederland

In samenspraak met de gemeente Utrecht heeft ROC Midden Nederland twee onderzoeksvragen neergelegd bij de Regiomonitor. ROC Midden Nederland is intensief bezig om de eigen interne zorgstructuur verder te verbeteren en daarmee de ongediplomeerde uitval terug te dringen. Om beter te kunnen beoordelen hoeveel en welke inzet nodig is, wil men meer kennis hebben over de problematiek. Concreet gaat het om twee deelonderzoeken:

Onderzoek naar de kenmerken en loopbanen van uitgestroomde cursisten zonder startkwalificatie. Het onderzoek heeft tot doel om inzicht te krijgen in de schoolloopbanen en persoonskenmerken van de uitgestroomde cursisten. Ook wordt gekeken of zij na uitstroom uit ROC Midden Nederland zich elders hebben ingeschreven. Drie opeenvolgende jaargangen worden in het onderzoek bekeken, zodat eventuele veranderingen in de uitstroom ook worden waargenomen.

Onderzoek bij het Studie & Loopbaancentrum (SLC) naar de profielen van cursisten met een SLC-dossier.

Met de term 'overbelasten' wordt verwezen naar jongeren met zware, meervoudige problematiek. Een scherpe definitie is er niet en het is de vraag hoeveel deelnemers met problemen binnen ROC Midden Nederland binnen die categorie vallen. Die vraag is relevant met het oog op een adequate aanpak voor deze groep en in het licht van de financiële middelen die het Rijk beschikbaar stelt voor deze doelgroep. Een groot deel van de cursisten met problemen tijdens de studie komen terecht bij het SLC. Door middel van dossieronderzoek wordt vastgesteld wat de profielen zijn van deze cursisten. Hoe zien de risico/probleemprofielen er uit en welke profielen zijn aan te merken als 'overbelasten'?

1.2 Onderzoekspopulaties

Voor het onderzoek is gekeken naar twee populaties, namelijk *uitvallers* en *zorgdeelnemers*. We definiëren beide begrippen als volgt:

- *Uitvallers* zijn alle deelnemers van ROC Midden Nederland die in de schooljaren 2006-2007, 2007-2008 en 2008-2009 zijn *uitgestroomd zonder startkwalificatie*,
- *Zorgdeelnemers* zijn alle deelnemers van ROC Midden Nederland die in de schooljaren 2006-2007, 2007-2008 en 2008-2009 *bekend waren bij het Studie & Loopbaancentrum (SLC)*.

In deze rapportage verwijzen we naar de twee groepen met de termen 'uitvallers' en 'zorgdeelnemers.' Beide termen behoeven enige toelichting. Met uitvallers bedoelen we deelnemers die ROC Midden Nederland hebben verlaten zonder startkwalificatie, inclusief deelnemers met een diploma op mbo-niveau 1. Uitval, zoals hier bedoeld, is niet gelijk aan voortijdig schoolverlaten. In paragraaf 2.1 laten we zien dat een aanzienlijk deel van de uitvallers later opnieuw met een opleiding begint. Voor ROC Midden Nederland echter gaat het om uitvallers. De term 'zorgdeelnemers' verwijst naar deelnemers die bij het SLC terecht kwamen voor advies, ondersteuning of begeleiding. Ongetwijfeld omvatte ook in de onderzochte jaren de zorg voor deelnemers binnen het ROC meer dan hetgeen het SLC te bieden had. Maar omdat toen het SLC de tweede lijn van zorg omvatte, mag worden aangenomen dat deelnemers met problemen doorverwezen zouden worden naar het SLC. In zekere zin vormde het SLC de tweedelijns zorgstructuur. Daarom spreken we in deze rapportage over 'zorgdeelnemers'.

Het onderzoek in het kader van de Regiomonitor heeft twee belangrijke begrenzings. De Regiomonitor beperkt zich tot jongeren in de leeftijd van 12 tot 23 jaar en tot jongeren woonachtig in de gemeenten die deelnemen aan de Regiomonitor. De eerste beperking heeft te maken met de registratie van gegevens op basis van het onderwijsnummer. Er wordt voor de monitor gebruik gemaakt van de DUO-gegevens beschikbaar voor de RMC-functie en die gegevens lopen tot 23 jaar¹. De tweede beperking heeft te maken met de opdrachtgevers van de Regiomonitor. Dat zijn de 33 gemeenten in de twee RMC-regio's Utrecht en Eem & Vallei. Deelnemers ouder dan 22 jaar en deelnemers afkomstig van buiten de regio blijven uit het zicht van de monitor.

In het onderzoek zijn de gegevens bekend van (over de drie genoemde jaren):

- 3.199 'uitvallers';
- 4.247 'zorgdeelnemers'.

Van al deze studenten zijn de gegevens bekend die zijn gekoppeld aan het onderwijsnummer, plus van de 'uitvallers' ook de zogenaamde exitgegevens. Dat is de geregistreerde reden van uitval, zoals door het ROC zelf genoteerd. Voor de groep zorgdeelnemers zijn er nog aanvullende gegevens toegankelijk, namelijk de persoonlijke dossiers zoals die zijn aangelegd en worden bewaard bij het SLC. In die dossiers is informatie opgenomen over de achtergrond, problematiek en persoonskenmerken van de deelnemer. Het bestuderen van de dossiers van alle ruim vier duizend zorgdeelnemers was binnen het onderzoek niet mogelijk. Volstaan is met trekken van een omvangrijke, representatieve steekproef van 700 deelnemers. Van deze

1 DUO staat voor Dienst Uitvoering Onderwijs. DUO is een fusie van de voormalige IB-Groep en CFI. DUO beheert het Basisregister Onderwijsnummer (BRON).

700 deelnemers zijn de dossiers bekeken en zijn de belangrijkste gegevens in het onderzoek verwerkt.

De groepen uitvallers en zorgdeelnemers overlappen gedeeltelijk: een groot deel van de uitvallers was bekend bij het SLC toen zij uitvielen. Dat betekent dat van deze uitvallers naast de exitgegevens ook SLC-dossiers bekend zijn. In de steekproef van 700 is daarmee rekening gehouden: er zijn 400 dossiers onderzocht van zorgdeelnemers die tevens uitvallers zijn en 300 van zorgdeelnemers die niet zijn uitgevallen.

In het vervolg van deze rapportage komen we nog uitgebreid terug op het onderscheid (en de overlap!) tussen uitvallers en zorgdeelnemers. Het uitgevoerde onderzoek is representatief voor de twee populaties van uitvallers en zorgdeelnemers in de drie genoemde jaren. In hoofdstuk 6 maken we op grond van de gevonden uitkomsten schattingen van de omvang van bepaalde 'probleemgroepen' binnen het ROC.

2 Uitvallers en zorgdeelnemers

In dit hoofdstuk beginnen we met een relativering van het begrip uitvaller: niet alle uitvallers verlaten het onderwijs definitief, een deel van hen hervat een opleiding. Vervolgens kijken we naar de verschillen en overeenkomsten tussen de twee populaties van uitvallers en zorgdeelnemers.

2.1 Uitval is nog geen voortijdig schoolverlaten

In het onderzoek is gekeken naar de uitstroom zonder startkwalificatie uit de jaren 06-07, 07-08 en 08-09. Uitstroom zonder startkwalificatie wil niet zeggen dat de betreffende personen ook definitief voortijdig schoolverlater zijn geworden. Eerder werd in onderzoeken wel gesuggereerd dat mogelijk een derde van de uitvallers in later stadium weer opnieuw aan een opleiding zou beginnen. Om definitief vast te stellen wie wel of niet voortijdig schoolverlater is geworden, is het noodzakelijk om de aanvankelijke uitvallers over een langere periode te volgen. Met behulp van de data in de Regiomonitor is een tussenbalans opgemaakt. Er is gekeken hoeveel van de uitvallers uit de drie jaren eind 2009 daadwerkelijk (nog steeds) voortijdig schoolverlater zijn.²

Jaar van uitstroom	Geen vsv		Vsv		Totaal
'06/'07	303	34%	589	66%	892
'07/'08	464	42%	632	58%	1.096
'08/'09	457	38%	754	62%	1.211
Totaal	1.224	38%	1.975	62%	3.199

Het blijkt dat 38 procent van de toenmalige uitvallers op het moment van meting geen voortijdig schoolverlaters (meer) is. Zij hebben zich opnieuw ingeschreven voor een mbo-opleiding, een startkwalificatie behaald of staan ingeschreven bij een hbo-instelling.

Overigens is er geen verschil op dit punt wat betreft het wel of niet in begeleiding zijn geweest bij het SLC. Van beide groepen uitvallers (bekend en niet-bekend bij SLC) is een precies even hoog percentage geen voortijdig schoolverlater: 38 procent.

2 Gebaseerd op gegevens uit het Basisregister Onderwijsnummer (BRON). Op dit moment omvat BRON geen gegevens over onder meer deelname aan het voortgezet speciaal onderwijs, inservice-opleidingen, defensieopleidingen en het particulier (niet-bekostigd) onderwijs.

Het percentage herstarters (niet-vsv) wisselt sterk naar kenmerken van de opleiding. Zo start 43 procent van de uitval in de BOL opnieuw met een opleiding, tegenover 24 procent van de uitgevallen BBL-deelnemers. Het percentage herstarters ligt relatief laag op mbo-niveau 1 en 2, namelijk respectievelijk 22 en 29 procent. Van de uitvallers op niveau 3 en 4 begint respectievelijk 48 en 52 procent opnieuw met een opleiding. Tot slot zijn er ook verschillen tussen de sectoren. Het percentage herstarters bedraagt voor de drie sectoren: Economie 37%, Techniek 33% en Zorg & Welzijn 44%.

Voor alle duidelijkheid zij nogmaals benadrukt dat het gaat om een tussenstand. Pas op langere termijn wordt duidelijk of alle herstarters ook daadwerkelijk een startkwalificatie behalen.

2.2 Overlap tussen uitvallers en zorgdeelnemers

Het is een bekend verschijnsel dat veel van de ongediplomeerde schoolverlaters de opleiding min of meer geruisloos verlaten. Zij komen niet meer opdagen voor lessen of stage of zij melden zich niet meer bij het begin van het nieuwe schooljaar. Binnen ROC Midden Nederland wordt veel gedaan om dit soort 'onzichtbare' uitval te voorkomen. Niet alle uitvallers zijn echter bekend bij het Studie & Loopbaancentrum (SLC). Van alle 3.199 uitvallers (uit de jaren 06-07, 07-08 en 08-09) zijn er 1.240 (= 39%) bekend bij het SLC.

Belangrijk is nu de vraag of het SLC systematisch een specifieke groep uitvallers mist. Is het zo dat jongeren met ernstige problematiek minder vaak bij het SLC terecht komen, of juist vaker? Deze vraag is relevant omdat een groot deel van de uitval niet bij het SLC terecht komt en daar mogelijk een 'verborgen' problematiek achter schuilt.

Uit het onderzoek blijkt echter dat dit niet het geval is. De redenen voor uitval van de groep die wel bekend is bij het SLC wijkt niet essentieel af van de groep die niet bekend is. We kijken daarvoor naar de door het ROC genoteerde uitstroomredenen.

Uitstroomredenen	Totaal	Waarvan bekend bij SLC	
Arbeidsmarkt- en (externe) omgevingsfactoren	344	108	31%
Studie- en beroepskeuzegebonden factoren	854	384	45%
Instelling/school/opleiding gebonden factoren	354	137	39%
Gediplomeerd / afgesproken resultaat bereikt	311	67	22%
Persoonsgebonden factoren	1107	455	41%
Onbekend/overig	229	89	39%
Totaal	3.199	1.240	39%

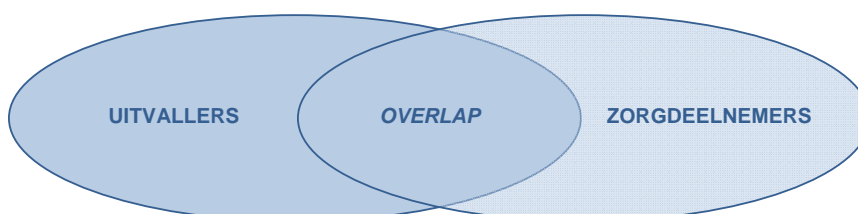
Het bereik is onder gediplomeerden en uitstroom naar de arbeidsmarkt wat lager. Maar het bereik bij de deelnemers met een persoonlijke problematiek of een studieprobleem ligt op of boven het gemiddelde van 39 procent.

Op basis van deze gegevens luidt de conclusie dat de groep uitvallers bekend bij het SLC niet wezenlijk afwijkt van de groep die niet bij SLC voor advies of begeleiding is aangemeld. Hoewel een grote groep uitvallers niet in beeld komt bij het SLC gaat het niet om een groep met een specifiek probleemprofiel. Het bereik onder de deelnemers met min of meer ernstige problemen is eerder wat hoger.

In hoofdstuk 3 kijken we, aan de hand van gedetailleerde informatie uit de SLC-dossiers, naar de probleemprofielen van de zorgdeelnemers. Zoals aangegeven is een deel van zorgdeelnemers ook uitvalleur. Dat maakt het mogelijk de profielen te vergelijken tussen zorgdeelnemers die wel en die niet zijn uitgevallen.

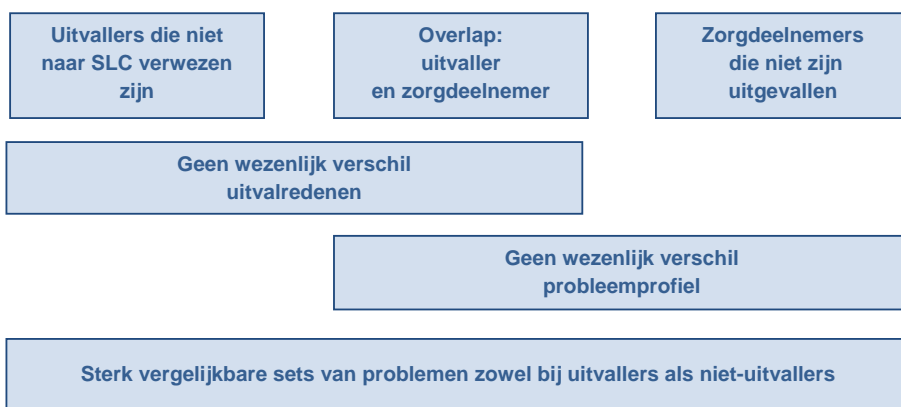

In feite gaat het dus om drie verschillende groepen:

De overlap tussen uitvallers en zorgdeelnemers maakt het mogelijk om twee soorten vergelijkingen te maken:

- Tussen uitvallers die wel verwezen zijn naar het SLC en uitvallers die niet verwezen zijn.
 - Tussen zorgdeelnemers die wel zijn uitgevallen en zorgdeelnemers die niet zijn uitgevallen.
- In de volgende hoofdstukken gaan we nader in op de verschillende deelgroepen. Eén belangrijke uitkomst noemen we echter hier al, namelijk dat de drie groepen (uitvallers, overlapgroep en zorgdeelnemers) niet wezenlijk van elkaar afwijken. Als we de uitvalredenen van uitvallers bekend bij het SLC en niet-bekend bij het SLC vergelijken, zien we geen doorslaggevende verschillen. Als we vervolgens de probleemprofielen vergelijken van de zorgdeelnemers die zijn uitgevallen met die van de niet-uitgevallen zorgdeelnemers, dan zien we evenmin grote verschillen. De conclusie is dan ook dat er slechts kleinere verschillen zijn tussen deelnemers met problemen die wel en die niet uitvallen.

3 Probleemprofielen van uitvallers en zorgdeelnemers

Het belangrijkste deel van het uitgevoerde onderzoek is het opstellen van profielen van uitvallers en zorgdeelnemers.³ De profielen moeten meer en betere informatie geven over de aard van de problematiek waar deelnemers mee kampen en aanwijzingen bieden voor een passende aanpak.

Er worden op veel verschillende manieren registraties bijgehouden van kenmerken van mbo-studenten, soms gaat het over de schoolloopbaan (studiekeuze, uitval), soms over persoonlijke achtergronden (thuissituatie) of over persoonskenmerken (gezondheid). Een probleem met de registraties is vaak dat de categorieën waar gebruik van wordt gemaakt niet eenduidig zijn. Bijvoorbeeld op de vraag naar de uitvalreden zijn soms meerdere antwoorden mogelijk en hangt het van de antwoordgever af welke keuze wordt gemaakt. Een tekortkoming in de registraties is vaak dat het niet mogelijk is om de stapeling van problemen bij een individu zichtbaar te maken. We weten dan weliswaar hoe vaak verslaving voorkomt of chronische ziekte of gedragsproblematiek, maar niet hoe meerdere problemen zich bij één persoon kunnen ophopen.

In dit onderzoek is daarom gekozen voor een andere, nieuwe benadering. KBA heeft een methodiek ontwikkeld waarmee elke individuele student in één profiel wordt ingedeeld. Daardoor is het mogelijk om beter inzicht te krijgen in de verschillende typen van zorgdeelnemers en uitvallers.

In de volgende paragraaf lichten we toe hoe de methodiek van de profielen werkt. Daarna presenteren we de cijfers voor de studenten van ROC Midden Nederland en gaan we dieper in op de afzonderlijke profielen. In de derde en vierde paragraaf komen de relatie tussen profiel en opleidingskenmerken en profiel en uitval aan de orde.

3.1 Methodiek van de probleemprofielen

In de Regiomonitor worden vijf verschillende probleemprofielen bij jongeren onderscheiden:

- Gedragsproblematiek
- Persoonlijke problematiek
- Problemen in de studiehouding/vaardigheden
- Problemen met het studieniveau
- Loopbaanproblematiek

Bij uitzondering bleek het niet mogelijk om op basis van het dossier een profiel op te stellen. Veelal was dat vanwege het ontbreken van gegevens of door zeer uitzonderlijke problemen. Voor deze gevallen is het 'profiel' Overige problematiek van toepassing.

3 Zie voor een definitie van de begrippen uitvaller en zorgdeelnemer paragraaf 1.2.

In de bijlage is een uitvoerige beschrijving van de vijf profielen en een toelichting van de methodiek opgenomen. Hier volstaan we daarom met een korte toelichting.

In het profiel Gedragsproblematiek zijn alle vormen van problemen in het gedrag en sociaal-emotionele problemen opgenomen. De meeste geïndiceerde stoornissen, zoals stoornissen in het autistischespectrum en veelvoorkomende stoornissen als ADHD en ADD, vallen binnen dit profiel. Het profiel Persoonlijke problematiek omvat problemen in de thuis- of gezinssituatie, gezondheidsproblemen, inclusief fysieke beperkingen, verslavingsproblemen en financiële problemen.

De genoemde twee profielen hebben betrekking op de persoon zelf en op zijn of haar privésituatie. De andere drie profielen gaan over de studie. Problemen met de studiehouding/vaardigheden omvat problemen rondom motivatie, leerhouding en verzuim. Het profiel Problemen met het studieniveau verwijst expliciet naar problemen door leerachterstanden, een te hoog studieniveau en problemen met de Nederlandse taal. Het laatste profiel van de Loopbaanproblematiek heeft betrekking op studiekeuze problemen en studiewisselingen, inclusief afstroom. De namen van de profielen zijn zo gekozen dat ze de hoofdmoot van de problemen binnen het profiel omvatten. Dat pakt niet altijd gelukkig uit, omdat bijvoorbeeld onder de noemer gedragsproblematiek ook een flink deel geestelijke gezondheidsproblematiek opgenomen is. De aanduiding gedragsproblematiek is dan ook geen classificatie van problemen, maar louter een verzamelbegrip.

Zoals gezegd is de methodiek van de profielindeling zo opgezet, dat voor één persoon maar één profiel van toepassing is. Dat werkt als volgt: de profielen zijn hiërarchisch geordend, het profiel Gedragsproblematiek gaat boven Persoonlijke problematiek, dat weer boven Problemen studiehouding/vaardigheden gaat. Onderaan de ladder staat Loopbaanproblematiek. Een student met gedragsproblemen krijgt altijd in het profiel Gedragsproblematiek, ongeacht of er ook sprake is van nog andersoortige problemen. Een student met persoonlijke problemen komt altijd in het profiel Persoonlijke problematiek, ongeacht andere problemen, tenzij... er sprake is van gedragsproblematiek, want dan was immers het profiel Gedragsproblematiek van toepassing. Zo heeft een student met het profiel Problemen studiehouding/vaardigheden bijvoorbeeld problemen met de studiehouding, mogelijk ook niveauproblemen en loopbaanproblemen, maar géén gedrags- en persoonlijke problemen.

Logischerwijs geldt voor het profiel Loopbaanproblematiek, dat studenten met dit profiel uitsluitend te maken hebben met loopbaanproblemen en met niets anders.

Het voordeel van de indeling is duidelijk wanneer we kijken naar het profiel Loopbaanproblematiek. Dit - zoals we hierna zullen zien - veel voorkomende profiel heeft in deze methodiek geen andere soorten problemen, waardoor het mogelijk is de hele studiekeuzeproblematiek scherp af te bakenen van de andere problemen.

Een andere consequentie van de gekozen indeling is dat het profiel Gedragsproblematiek mogelijk alle andere soorten onderliggende problemen kan omvatten. In wat mindere mate geldt dat ook voor het profiel Persoonlijke problematiek. In de volgende paragraaf gaan we daar nader op in.

3.2 Profielen van uitvallers en zorgdeelnemers

In de volgende tabel laten we de verdeling zien van de profielen over alle uitvallers en zorgdeelnemers in de steekproef. We maken daarbij geen onderscheid tussen beide groepen, omdat zij voor wat betreft de profielen overeenkomen.

Profiel	Percentage
Gedragsproblematiek	27
Persoonlijke problematiek	13
Problemen met studievaardigheden/houding	13
Problemen met opleidingsniveau	7
Loopbaanproblematiek	38
Overige en onbekend	3
Totaal	100

Loopbaanproblematiek

Veruit het meest voorkomende profiel is dat van de Loopbaanproblematiek. Zoals gezegd gaat het om studenten met uitsluitend loopbaanproblemen en geen andere problemen. Vaak wordt studiewisseling in verband gebracht met andere, achterliggende problemen. Dat komt inderdaad vaak voor. De overige profielen gaan vaak ook samen met studieloopbaanproblemen. De toegepaste methodiek onderscheidt echter de groep studenten met alleen loopbaanproblemen.

Problemen met het opleidingsniveau

Een klein deel van de uitvallers/zorgdeelnemers heeft te maken met problemen ten aanzien van het niveau van de studie. Dat kan zijn door een te hoog gekozen studieniveau, maar veelal blijkt het te gaan om studenten met achterstanden op een of meer leergebieden. Ook hier geldt weer dat de groep met leerachterstanden en taalproblemen groter is dan de genoemde zeven procent. Onder de 'hogere' profielen gaat ook nog veel achterstandsproblemen schuil.

Problemen met studiehouding en/of studievaardigheden

Dertien procent heeft dit profiel. Tezamen met het vorige profiel heeft twintig procent van alle uitvallers en zorgdeelnemers een duidelijk studiegerelateerd probleem: de oorzaak ligt niet in factoren die door de school niet of moeilijk beïnvloedbaar zijn, zoals stoornissen, thuisproblemen of afwijkend gedrag, maar in leerachterstand, studiehouding en studievaardigheden. Opgeteld bij de 38 procent loopbaanproblematiek betekent het dat 58 procent van de uitvallers en zorgdeelnemers een aan onderwijs gerelateerd probleem heeft. Hoewel we hier te maken hebben met mbo-studenten en de problemen deels binnen het mbo zelf ontstaan en opgelost moeten worden, betreft het voor een groot deel ook problemen die eerder in de schoolloopbaan al ontstaan, zoals taalachterstand of verkeerde studiekeuze.

Persoonlijke problematiek

Bij het profiel Persoonlijke problematiek gaat het juist wel om zaken die buiten de school liggen. In meer dan de helft van de gevallen gaat het hier om zogenaamde multiproblematiek: stapeling van een of meer persoonlijke problemen met andersoortige problemen. Ongeveer tweederde van de deelnemers met persoonlijke problemen heeft daarnaast te maken met studiegerelateerde problemen (afwezigheid, motivatie, absenteïsme, gebrekkige resultaten).

Het profiel Persoonlijke problematiek komt voor bij dertien procent van de uitvallers en zorgdeelnemers. Deze dertien procent bestaat uit: acht procent met multiproblematiek (meerdere soorten problemen), één procent met meervoudige persoonlijke problematiek en vier procent met 'slechts' één soort persoonlijk probleem.

Binnen het profiel Persoonlijke problematiek zijn problemen in de thuis- of privésituatie het meest voorkomend. Ruim een derde van de studenten met dit profiel heeft te maken met thuis/privéproblemen. De onderstaande tabel laat zien hoe vaak bepaalde problemen voorkomen. De percentages hebben betrekking op de groep met het profiel Persoonlijke problematiek. De percentages kunnen niet bij elkaar worden opgeteld, omdat zoals aangegeven vaak ook combinaties van problemen voorkomen.

Uitsplitsing Profiel Persoonlijke problematiek	Percentage
Problemen in thuis/privésituatie	35
Gezondheidsproblemen	29
Lichamelijke handicap	25
Chronische ziekte	18
Financiële problemen	6
Verslaving	4
Problemen met politie/justitie	3
Problemen met huisvesting	3

Een flink deel van de jongeren met dit profiel heeft te maken met fysieke gezondheidsproblemen of beperkingen.

Gedragsproblematiek

Het profiel Gedragsproblematiek is het meest complexe profiel omdat het naast gedragsproblemen veel andere, onderliggende problemen omvat en omdat er in dit profiel - anders dan bij de andere profielen - wat verschillen optreden tussen uitvallers en zorgdeelnemers. Het profiel Gedragsproblematiek komt voor bij 27 procent van de uitvallers en zorgdeelnemers. Daarvan heeft 17 procent te maken met multiproblematiek, dat wil zeggen dat zij naast gedragsproblemen ook andere soorten problemen (studie of persoonlijk) hebben. Twee procent van heeft te maken met meervoudige gedragsproblematiek en 8 procent met enkelvoudige gedragsproblematiek. Vanzelfsprekend betekent *enkelvoudig* in dit verband niet *eenvoudig*, want ook één probleem kan zwaar belastend zijn. Wel zien we duidelijk onderscheid op dit

punt tussen uitvallers en zorgdeelnemers: uitvallers hebben vaker te maken met meervoudige en multiproblematiek, zorgdeelnemers juist vaker met enkelvoudige problematiek.

In de navolgende tabel is het profiel Gedragsproblematiek uitgesplitst naar onderliggende problemen. De probleemaanduidingen zijn gebaseerd op de bestudeerde dossiers en wellicht minder onderscheidend dan gewenst. Ook voor deze tabel geldt dat de percentages betrekking hebben op de deelnemers binnen het profiel en dat de percentages niet bij elkaar opgeteld kunnen worden.

Uitsplitsing Profiel Gedragsproblematiek	Percentage
Psychosociale problemen	39
Gedragsproblemen	33
Faalangst	21
Probleem met sociale vaardigheden	10
Toetsvrees	8
Probleem met assertiviteit	5

Eerder gaven we aan dat er een zeker verschil is tussen uitvallers en zorgdeelnemers als het gaat om de aard van de gedragsproblematiek. Dat verschil kunnen we wat nader specificeren als we kijken naar de typen problemen. Bij uitvallers gaat het vaker om psychosociale en gedragsproblemen. De zorgdeelnemers hebben relatief wat meer te maken met faalangst, toetsvrees en assertiviteitsproblemen. Van alle uitvallers met gedragsproblematiek heeft ruim de helft bovendien problemen met een verkeerde studiekeuze, ruim een derde met absentisme en een vijfde met motivatieproblemen. Daarin onderscheiden zij zich van de zorgdeelnemers. Het lijkt erop, dat juist de combinatie van gedragsproblematiek met verzuim, motivatieverlies en ontevredenheid over de studiekeuze leidt tot uitval.

Profiel en persoonskenmerken

Als we kijken naar persoonskenmerken als geslacht, leeftijd en etniciteit dan zien we enkele verschillen in de probleemprofielen. Zo blijkt dat vrouwelijke studenten wat vaker te maken hebben met Persoonlijke problematiek en mannelijke studenten wat vaker met Problemen met studiehouding/vaardigheden. Uit ander onderzoek in het kader van de Regiomonitor weten we dat vrouwelijke studenten (zorgdeelnemers) vaker te maken hebben met problemen in de thuis- of privé-situatie.⁴

4 Het betreft onderzoek naar de probleemkenmerken van deelnemers aan het schoolmaatschappelijk werk binnen ROC Midden Nederland.

Profiel	Man	Vrouw
Gedragsproblematiek	26	27
Persoonlijke problematiek	11	16
Problemen met studievaardigheden/houding	14	11
Problemen met opleidingsniveau	8	6
Loopbaanproblematiek	38	38
Overige en onbekend	3	2

Bij de profielen Gedragsproblematiek en Loopbaanproblematiek treden geen verschillen op. Wel blijkt uit het genoemde andere onderzoek dat de gedragsproblematiek van mannen en vrouwen in grote lijnen wat anders is. Vrouwen hebben vaker te doen met psychosociale en internaliserende gedragsproblemen en mannen vaker met externaliserende gedragsproblemen en problematisch gedrag op school.

Loopbaanproblematiek komt relatief vaker voor bij jongere studenten: 45 procent van de 16-jarige uitvallers en zorgdeelnemers. Gedragsproblematiek komt meer voor bij studenten in de leeftijd van 18-20 jaar (tussen 30 en 44 procent).

In een aanvullend onderzoek is gekeken naar de verschillen tussen autochtone en niet-westers allochtone studenten. Dat onderzoek is uitgevoerd voor alleen in de gemeente Utrecht woonachtige uitvallers en zorgdeelnemers, een deel van de in dit onderzoek bekeken steekproef. Omdat het gaat om twee verschillende onderzoeksgroepen nemen we de percentageverdeling naar etniciteit hier niet over, daarvoor verwijzen we naar de betreffende publicatie.⁵ Wel maken we melding van het aangetroffen verschil in de profielen van autochtone en niet-westers allochtone studenten. Voor de profielen Gedragsproblematiek en Loopbaanproblematiek zijn de verschillen klein, maar op de drie overige profielen lopen de beide groepen sterk uiteen. Zo heeft 28 procent van de autochtone uitvallers en zorgdeelnemers het profiel Persoonlijke problematiek tegenover 9 procent van de niet-westers allochtonen. Omgekeerd heeft 29 procent van de allochtone uitvallers en zorgdeelnemers het profiel Problemen studie-houding/vaardigheden of Niveauproblematiek tegenover 8 procent van de autochtonen. Voor een deel kunnen de verschillen verklaard worden door problemen met de Nederlandse taal, die bij niet-westerse allochtonen vaker voorkomen.

⁵ Publicatie verschijnt in 2011 in de reeks Regiomonitor VSV Utrecht.

4 Probleemprofielen en opleidingskenmerken

Uitval en meer in het algemeen problemen tijdens de studie zijn voor een deel te verklaren uit kenmerken van de student. Tegelijkertijd speelt ook de opleiding een rol. De mate waarin docenten en begeleiders om kunnen gaan met verschillen tussen studenten en hun uiteenlopende profielen, bepaalt mede of problemen tot uitval leiden. In dit hoofdstuk kijken we naar de kenmerken van de opleidingen die de studenten volgden toen zij bij het Studie & Loopbaancentrum (SLC) gemeld werden. Aan de orde komen achtereenvolgens de leerweg, het opleidingsniveau en de sector.

4.1 Probleemprofiel en leerweg

Van alle uitvallers van ROC Midden Nederland, die de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) volgden, is een relatief klein deel bekend bij het SLC. Het percentage BBL-ers onder de zorgdeelnemers en uitvallers in het onderzoek ligt dan ook relatief laag, bijna twintig procent van de mbo-studenten.

De profielen Loopbaanproblematiek en Niveauproblematiek komen relatief iets vaker voor bij BBL-studenten dan de andere profielen. De profielen Gedragsproblematiek en Persoonlijke problematiek daarentegen juist iets minder vaak. De verschillen zijn echter niet groot. BBL-ers die bij het SLC terecht komen behoren vaker tot de studenten die uiteindelijk toch uitvallen. Ruwweg tweederde van de BBL-ers valt alsnog uit. Het blijkt dat BBL-ers met Problemen met studiehouding/vaardigheden en Niveauproblematiek beter door het SLC geholpen kunnen worden. Van hen valt de meerderheid niet uit. BBL-studenten met de andere drie profielen vallen in (ruime) meerderheid wel uit.

De probleemprofielen van BOL-studenten wijken niet af het algemene beeld dat in paragraaf 3.2 is geschetst.

4.2 Probleemprofiel en opleidingsniveau

In de onderstaande tabel geven we de verdeling over de vier mbo-niveaus van alle studenten van het ROC, van alle uitvallers (in de drie onderzochte jaren) en van alle SLC-deelnemers (zorgdeelnemers en uitvallers).⁶ Let op: de percentages geven de verdeling van de groep over de vier niveaus.

⁶ Het aantal SLC-ers (zorgdeelnemers en uitvallers) waarvan het opleidingsniveau bekend is, ligt relatief laag. Dat komt deels door een flink aantal deelnemers dat bij het SLC komt met een inschrijving voortgezet onderwijs. Voor een ander deel gaat het om ontbrekende gegevens.

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Aantal
ROC MN	4	30	27	39	21.200
Uitval	15	37	15	33	3.197
SLC	7	40	15	38	423

We zien dat het SLC, afgemeten aan de uitval, een relatief wat lager bereik heeft op niveau 1 en wat hoger op niveau 4. Ten opzichte van alle studenten van het ROC is niveau 2 oververtegenwoordigd en niveau 3 ondervertegenwoordigd in de SLC-groep.

Het volgende overzicht laat de verdeling zien van de vijf probleemprofielen over de vier niveaus in het mbo. Let op: de percentages tellen per horizontale rij op tot 100 procent.

Profiel	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Gedragsproblematiek	11	43	19	27
Persoonlijke problematiek	2	42	24	32
Problemen met studievaardigheden/houding	8	36	11	45
Problemen met opleidingsniveau	6	55	10	29
Loopbaanproblematiek	4	38	15	43
Totaal alle profielen⁷	7	40	15	38

Profiel Gedragsproblematiek

Uitvallers en zorgdeelnemers met het profiel Gedragsproblematiek komen relatief vaker van niveau 1 en 2. Veruit de grootste groep is afkomstig van niveau 2, namelijk 43 procent. Hoewel de lage mbo-niveaus oververtegenwoordigd zijn in dit profiel, is het percentage dat van de hogere niveaus komt opmerkelijk groot: 46 procent van alle studenten met het profiel Gedragsproblematiek is afkomstig van niveau 3 en 4. Eerder wezen we erop dat juist in dit profiel zeer vaak sprake is van multiproblematiek ofwel overbelasting. De cijfers geven aan dat deze problematiek voor bijna de helft 'afkomstig' is van de hoge mbo-niveaus.

De constatering is opmerkelijk omdat overbelasting vaak wordt opgevat als een verschijnsel dat zich vooral in het vmbo en de lagere niveaus van het mbo voordoet. De voorzieningen, denk aan de Utrechtse School (vmbo, AKA), zijn dan ook vaak op dat niveau gericht. Anderzijds komt het hoge percentage niveau 3-4 binnen het profiel Gedragsproblematiek ook niet geheel als een verrassing. In de afgelopen jaren is ook in het voortgezet onderwijs binnen het havo en vwo het besef gegroeid dat een fors deel van de leerlingen met gedragsproblematiek te maken heeft.

Het is goed om nogmaals te benadrukken dat er twee manieren van kijken zijn:

- Van alle studenten met Gedragsproblematiek is ruwweg de helft afkomstig van niveau 1-2 en de andere helft van niveau 3-4 (zie overzicht hierboven).

⁷ Het profiel Overige/onbekend is hier buiten beschouwing gelaten.

- Het profiel Gedragsproblematiek komt veruit het meest voor binnen niveau 1: van alle studenten van niveau 1 die bij het SLC komen, heeft 45 procent Gedragsproblematiek. De twee uitkomsten lijken tegenstrijdig, maar zijn natuurlijk te verklaren uit het feit dat het aantal studenten op niveau 1 slechts gering is: een hoog percentage van een klein aantal levert een klein aantal op. Omgekeerd is het aantal studenten op niveau 3-4 groot en levert een lager percentage hier toch een hoog aantal op.

Het profiel Gedragsproblematiek, dat staat voor de zwaarste problemen, is niet het exclusieve 'domein' van mbo-niveau 1-2. In feite geldt dat voor alle profielen: hoewel er duidelijke accentverschillen zijn, is geen enkele profiel exclusief aan één of twee niveaus te koppelen. Alle profielen komen voor op alle niveaus.

Gedragsproblematiek leidt op niveau 1-2 vaker tot uitval dan op de hogere niveaus. Ook hier geldt echter dat de verschillen niet absoluut zijn: van de uitvallers met Gedragsproblematiek komt 58 procent van niveau 1-2, van de niet-uitvallers met Gedragsproblematiek komt 47 procent van niveau 1-2.

De conclusie luidt, dat het profiel Gedragsproblematiek relatief vaker voorkomt bij studenten op niveau 1 en 2 en daar ook vaker tot uitval leidt. In absolute aantallen echter is bijna de helft van de studenten met Gedragsproblematiek afkomstig van niveau 3 en 4.

Profiel Persoonlijke problematiek

Bij het profiel Persoonlijke problematiek valt op dat er naar verhouding weinig studenten met dit profiel komen van niveau 1. Mogelijk dat voor deze groep de persoonlijke problemen vaker samen gaan met gedragsproblemen, waardoor ze in het profiel Gedragsproblematiek worden ingedeeld. Een ander opvallend punt is dat het profiel Persoonlijke problematiek het hoogste percentage studenten van niveau 3 omvat. Anders dan bij niveau 4 leidt dit profiel op niveau 3 ook vaker tot uitval.

Profielen Studiehouding/vaardigheden en Niveauproblematiek

Bij de twee studiegerelateerde profielen springen twee punten eruit: de Niveauproblematiek speelt zich voor meer dan de helft (55%) af bij de studenten van niveau 2 en de Problemen studiehouding/vaardigheden voor bijna de helft (45%) op niveau 4. De Niveauproblematiek bij studenten van mbo-2 heeft vooral te maken met achterstanden op het gebied van taal en rekenen. Opmerkelijk is dat deze problematiek op niveau 2 vaak niet tot uitval leidt. Kennelijk weet men daar relatief goed mee om te gaan wanneer de achterstand tijdens de studie tot problemen leidt. Anders is het met de studiehouding- en studievaardigheidproblemen op niveau 4. Die leiden daar juist wel vaker tot uitval.

Opvallend is verder het verschil tussen niveau 3 en 4 voor de twee studiegerelateerde profielen. Voor niveau 3 spelen beide slechts een geringe rol.

Profiel Loopbaanproblematiek

Loopbaanproblematiek komt, net als de andere profielen, op alle niveaus voor. Op niveau 1 en 2 speelt de 'zuivere' loopbaanproblematiek weliswaar een iets geringere rol, maar ook nu geldt weer dat van alle studenten met dit profiel een groot deel (42%) afkomstig is van niveau 1-2.

Eerder stelden we al vast dat Loopbaanproblematiek het meest voorkomende profiel is. Van alle zorgdeelnemers en uitvallers heeft 38 procent dit profiel (zie par. 3.1). Voor zorgdeelnemers en uitvallers van niveau 4 geldt zelfs dat de helft het profiel Loopbaanproblematiek heeft. Loopbaanproblematiek leidt op niveau 4 evenwel minder vaak tot uitval dan op de andere drie niveaus.

De analyse van de probleemprofielen en het opleidingsniveau geeft twee belangrijke uitkomsten:

- Zoals verwacht zien we de zwaardere problematiek relatief vaker op niveau 1 en 2. De lichtere problematiek, zoals loopbaanproblemen, komt naar verhouding vaker voor op de hogere niveaus. In grote lijn bevestigt dat het algemene beeld dat er bestaat van de samenhang tussen type problemen en opleidingsniveau.
- De tweede uitkomst corrigeert het beeld echter: alle profielen komen voor op alle niveaus. De uitvallers en zorgdeelnemers van ROC Midden Nederland zijn ruwweg voor de helft afkomstig van niveau 1-2 en voor de andere helft van niveau 3-4. Per profiel zijn er duidelijke accentverschillen, maar geen van de profielen is exclusief gekoppeld aan één niveau.

De uitkomsten van het onderzoek geven aan hoe complex de opdracht van het ROC is: om studenten met problemen effectief te kunnen helpen is het nodig om te kunnen differentiëren naar de verschillende probleemprofielen. De analyse laat echter zien dat daarbinnen ook een differentiatie naar niveau nodig is. Studenten met zware multiproblematiek afkomstig van niveau 4 zijn niet geholpen met een AKA-traject gericht op werk of doorstroom naar niveau 2.

4.3 Probleemprofiel en sector

Binnen ROC Midden Nederland worden vijf sectoren onderscheiden, namelijk Techniek, Zorg & Welzijn, Economie & Dienstverlening, THFUS en Educatie. De afkorting THFUS staat voor Toerisme & Leisure, Horeca, Facilitaire Dienstverlening, Uiterlijke Verzorging, Sport & Bewegen. De verdeling van de zorgdeelnemers en uitvallers naar de sectoren is als volgt:

Sector	Percentage	Aantal in steekproef
Techniek	20	139
Zorg & Welzijn	26	179
Economie & Dienstverlening	19	134
THFUS	24	167
Educatie	4	26
Anders	7	52
Totaal	100	697

In de volgende tabel staat hoe de verdeling van studenten met een bepaald profiel over de sectoren is. De cijfers zijn percentages en tellen per rij op tot honderd procent. De onderste rij geeft de verdeling over alle profielen weer. Afwijkingen ten opzichte van het totaalpercentage geven aan of een profiel in een bepaalde sector vaker of minder vaak voorkomt.

Profiel	Educa-					
	Tech	Z&W	E&D	THFUS	tie	Anders
Gedragsproblematiek	16	29	18	29	5	4
Persoonlijke problematiek	10	38	21	24	3	4
Problemen met studievaardigheden/houding	20	27	30	19	2	3
Problemen met opleidingsniveau	25	11	22	22	8	11
Loopbaanproblematiek	21	20	18	31	4	6
Totaal alle profielen	20	26	19	24	4	7

Het overzicht laat zien dat er duidelijke accentverschillen zijn voor de verschillende sectoren. Gedragsproblematiek komt relatief vaker voor in de sectoren Zorg & Welzijn en THFUS. Bij de Persoonlijke problematiek springt vooral de sector Z&W eruit. Eerder zagen we al dat dit profiel vaker voorkomt bij vrouwelijke studenten (zie. par. 3.2). Dat verklaart waarschijnlijk ook waarom het profiel Persoonlijke problematiek zo weinig voorkomt in de sector Techniek.

Studenten met het profiel Problemen met studiehouding/vaardigheden komen het meest uit de sector Economie & Dienstverlening.

Het profiel Problemen opleidingsniveau omvat voornamelijk onderwijsachterstanden en problemen met de Nederlandse taal. Het is daarom begrijpelijk dat dit profiel relatief hoog scoort in de sector Educatie. Ook bij Techniek komt dit profiel vaak voor. Bij Z&W ligt het percentage juist erg laag.

Loopbaanproblematiek betreft, zoals alle profielen, studenten uit alle sectoren, maar hier springt de sector THFUS eruit. Van opleidingen als Sport & Bewegen en Toerisme & Leisure is het bekend dat zij veel studenten trekken die (nog) geen duidelijke beroepswens hebben.

De accentverschillen over de sectoren verwijzen deels naar achterliggende studentkenmerken:

- Bepaalde problematiek, zoals Persoonlijke problematiek, komt vaker voor bij vrouwelijke studenten en dus ook in sectoren (en opleidingen) met veel vrouwelijke studenten.
- Taalproblemen (Niveauproblematiek) komen vaker voor bij allochtone studenten en dus in sectoren waar relatief meer allochtone studenten te vinden zijn, zoals Educatie, Techniek en (in minder mate) E&D.
- Studiekeuzeproblemen komen vaker voor bij bepaalde populaire opleidingen, zoals in de sector THFUS.

5 Overbelasten

De term overbelasten werd geïntroduceerd door de WRR in het rapport *'Vertrouwen in de school. Over de uitval van overbelaste jongeren'* uit 2009. Overbelasten in het onderwijs zijn jongeren die te maken hebben met een zware, complexe en gestapelde problematiek. Zij hebben wel de capaciteit om een startkwalificatie te halen, maar worden daarin belemmerd door verschillende soorten problemen die allemaal tegelijkertijd spelen. Het WRR-rapport leidde tot extra aandacht voor deze groep jongeren en er kwam een speciale subsidiemaatregel om de ondersteuning van de overbelasten in zogenaamde 'plusvoorzieningen' te stimuleren. Hoewel de vorming van de Utrechtse School al was ingezet voor het WRR-rapport, is de Utrechtse School een plusvoorziening zoals in het WRR-rapport beoogd.

Een lastige vraag - die ook in het WRR-rapport niet wordt beantwoord - is wat overbelaste jongeren nu precies zijn. Daarbij gaat het niet om het formuleren van criteria om de groep scherp af te kunnen bakenen, maar wel om een deugdelijke, operationele omschrijving die het mogelijk maakt een betrouwbare inschatting te maken van aantallen. De definitie van overbelast die in de *'Tijdelijke subsidieregeling plusvoorzieningen overbelaste jongeren'* wordt gebruikt is relatief open.⁸

"'Overbelaste' jongeren beschikken in principe over de capaciteiten om hun schoolloopbaan met minimaal een startkwalificatie af te sluiten, maar lopen door een opeenstapeling van problemen (gedragsproblemen, psychische problemen, instabiele thuissituatie, schulden en criminaliteit in de directe omgeving) een groot risico op (maatschappelijke) uitval. ... Omdat deze jongeren niet in aanmerking komen voor het speciaal onderwijs, ofwel omdat zij niet voldoen aan de toelatingscriteria ofwel omdat zij middelbaar beroepsonderwijs volgen waarbinnen geen voorziening voor speciaal onderwijs is, dreigen zij tussen wal en schip te raken."

De relatief ruime definitie heeft er mede toe bijgedragen dat per regio sterk uiteenlopende manieren zijn bedacht om de overbelasten te ondersteunen. Zo heeft de RMC-regio Utrecht gekozen voor het opzetten van een plusvoorziening in de vorm van één centrale voorziening voor voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs samen, de Utrechtse School. In de RMC-regio Eem & Vallei is gekozen voor een verdeling van de subsidiemiddelen om op verschillende plekken meer individueel ondersteuningsprogramma's aan te kunnen bieden.

Eén van de hoofddoelen van dit onderzoek is het scherper in kaart brengen van de overbelastingproblematiek op ROC Midden Nederland. Daarvoor zijn drie stappen gezet. Op de eerste plaats is het nodig een beter beeld te krijgen van wat overbelasting precies inhoudt. Daarvoor kijken we naar de probleemprofielen die zijn opgesteld. Op de tweede plaats bepalen we waar overbelasten zich binnen het ROC bevinden. En op de derde plaats maken we een inschatting

⁸ CFI, Tijdelijke subsidieregeling plusvoorzieningen overbelaste jongeren, 2009. Zie www.aanvalopschooluitval.nl

van het aantal overbelasten waar het ROC mee te maken heeft. Het laatste punt behandelen we in hoofdstuk 6, de beide andere vragen komen in dit hoofdstuk aan de orde.

5.1 Een empirische definitie van overbelasting

Om te bepalen wat overbelaste jongeren zijn houden we ons vast aan twee aspecten uit de omschrijving die hiervoor is geciteerd. Het ene aspect is dat van de opeenstapeling van problemen en het andere aspect is de aanduiding van het soort problemen waar het om gaat, namelijk - in de termen van dit onderzoek gesproken - gedragsproblemen en persoonlijke problemen. Het laatste aspect geeft aan dat uitsluitend de twee probleemprofielen Gedragsproblematiek en Persoonlijke problematiek in aanmerking komen. In de drie andere profielen is er sprake van alleen studiegerelateerde problemen.

In de onderstaande tabel geven we een uitsplitsing van de twee profielen die, naar de aard van de problemen, met overbelasting te maken hebben. Per profiel is aangegeven in welke mate er sprake is van stapeling van problemen. We onderscheiden daarbij twee soorten gestapelde problemen:

- meervoudige problematiek betekent twee of meer problemen binnen het profiel,
- multiproblematiek betekent twee of meer soorten problemen waarvan tenminste één binnen het profiel en tenminste één buiten het profiel.

Iemand met bijvoorbeeld een chronische ziekte en moeilijke thuissituatie heeft meervoudige Persoonlijke problematiek. Iemand met chronische ziekte en faalangst heeft multi-Gedragsproblematiek.

Probleemprofiel	Percentage
GEDRAGSPROBLEMATIEK	27
Enkelvoudige problematiek	8
Meervoudige problematiek	2
Multiproblematiek	17
PERSOONLIJKE PROBLEMATIEK	13
Enkelvoudige problematiek	4
Meervoudige problematiek	1
Multiproblematiek	8

Omdat stapeling van problemen een kenmerk is van overbelasting rekenen we studenten met enkelvoudige problematiek - hoe ernstig hun situatie soms ook kan zijn - niet tot de overbelasten.

De kern van de overbelasten wordt gevormd door de studenten die te maken hebben met gestapelde problemen waaronder gedragsproblemen: de meervoudige en multiproblematiek

binnen het profiel Gedragsproblematiek. In het totaal betreft het 19 procent van de uitvallers en zorgdeelnemers. Voor de meeste van deze studenten geldt dat zij naast Gedragsproblematiek ook te maken hebben met studieproblemen en Persoonlijke problematiek. Veelal gaat het bovendien om stapeling van meer dan twee soorten problemen.

Ook binnen het profiel Persoonlijke problematiek komt stapeling van problemen voor. Acht procent heeft een combinatie van persoonlijke en studieproblematiek. Omdat ook hier de gestapelde problemen tot hetzij uitval, hetzij verwijzing naar het SLC hebben geleid, gaan we er van uit dat er sprake is van overbelasting bij de student. We rekenen daarom ook de studenten met meervoudige en multiproblematiek binnen het profiel Persoonlijke problematiek tot de overbelasten. Overigens lijkt er wel sprake van een kwalitatief onderscheid met de groep overbelasten in het profiel Gedragsproblematiek. Nader onderzoek zal duidelijk moeten maken wat de verschijningsvormen van overbelasting voor verschillende groepen en individuen zijn.

Op basis van de onderzoeksgegevens komen we tot de vaststelling dat 28 procent van de uitvallers en zorgdeelnemers behoort tot de zogenaamde 'overbelasten'.

- 19 procent heeft meervoudige of multiproblematiek profiel Gedragsproblematiek;
- 9 procent heeft meervoudige of multiproblematiek profiel Persoonlijke problematiek.

5.2 Overbelasten en opleidingskenmerken

In hoofdstuk 3 is beschreven hoe de probleemprofielen verdeeld zijn over bepaalde opleidingskenmerken. De onderstaande tabel laat de verdeling naar opleidingsniveaus zien voor het profiel Gedragsproblematiek. Op grond van de kleine aantallen in de steekproef moeten de conclusies met enig voorbehoud getrokken worden, maar de tabel geeft een indicatie voor de differentiatie naar opleidingsniveau. De meervoudige en multiproblematiek (overbelasten) komt relatief veel vaker voor op niveau 1 en minder vaak op niveau 4. Het omgekeerde geldt voor niveau 2 en 3.

Van de 'overbelasten' binnen het profiel Gedragsproblematiek komt 60 procent van niveau 1-2 en 40 procent van niveau 3-4.

Profiel Gedragsproblematiek	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Aantal in steekproef
Enkelvoudig	3	49	16	32	37
Meervoudig en multi	16	44	19	21	86

Voor het profiel Persoonlijke problematiek geldt iets meer dan de helft van de overbelasten afkomstig is van niveau 1-2.

Het onderscheid naar de sectoren binnen het ROC geeft geen afwijkend beeld voor de overbelasten, met één uitzondering: studenten met het profiel Gedragsproblematiek uit de sector THFUS zijn vaak niet overbelast, maar hebben te maken met enkelvoudige problematiek.

6 Schatting aantallen studenten per probleemprofiel

In hoofdstuk 3 is uiteengezet in welke verhouding de vijf probleemprofielen voorkomen in de onderzoeksgroep van circa 700 ROC-deelnemers. Die onderzoeksgroep vormt een representatieve steekproef uit twee populaties, namelijk alle zorgdeelnemers en alle uitvallers uit drie schooljaren. Dat betekent dat de onderzoeksuitkomsten gelden voor alle zorgdeelnemers en alle uitvallers uit die jaren. De vraag is nu hoeveel studenten met bijvoorbeeld het profiel Gedragsproblematiek het ROC als geheel kent. Daarvoor moet niet alleen gekeken worden naar de uitvallers, de bekende zorgdeelnemers, maar ook naar studenten die weliswaar met problemen kampen, maar niet bekend zijn in de zorgstructuur. In dit hoofdstuk maken we een beredeneerde schatting van de aantallen per profiel. Daarmee geven we een concrete inschatting van de omvang van de verschillende problematieken binnen ROC Midden Nederland.

6.1 Van steekproef naar totale ROC-populatie

Om te beginnen maken we een correctie voor het feit dat in het onderzoek gebruik is gemaakt van de onderwijsnummergegevens van alleen studenten tot 23 jaar oud en woonachtig in de RMC-gebieden Utrecht en Eem & Vallei. ROC Midden Nederland trekt 40 procent studenten afkomstig van buiten de twee RMC-regio's en daarnaast ook nog enkele duizenden studenten van 23 jaar en ouder.

Totaal aantal studenten ROC MN (gemiddelde 2008 en 2009)	21.328	
Totaal aantal studenten ROC MN jonger dan 23 jaar	17.669	
Aantal studenten ROC MN woonachtig in Utrecht/Eem&Vallei	10.602	(= 60% van 17.669)

Voor de bepaling van de omvang van de totale populatie deelnemers met problemen kijken we naar drie groepen:

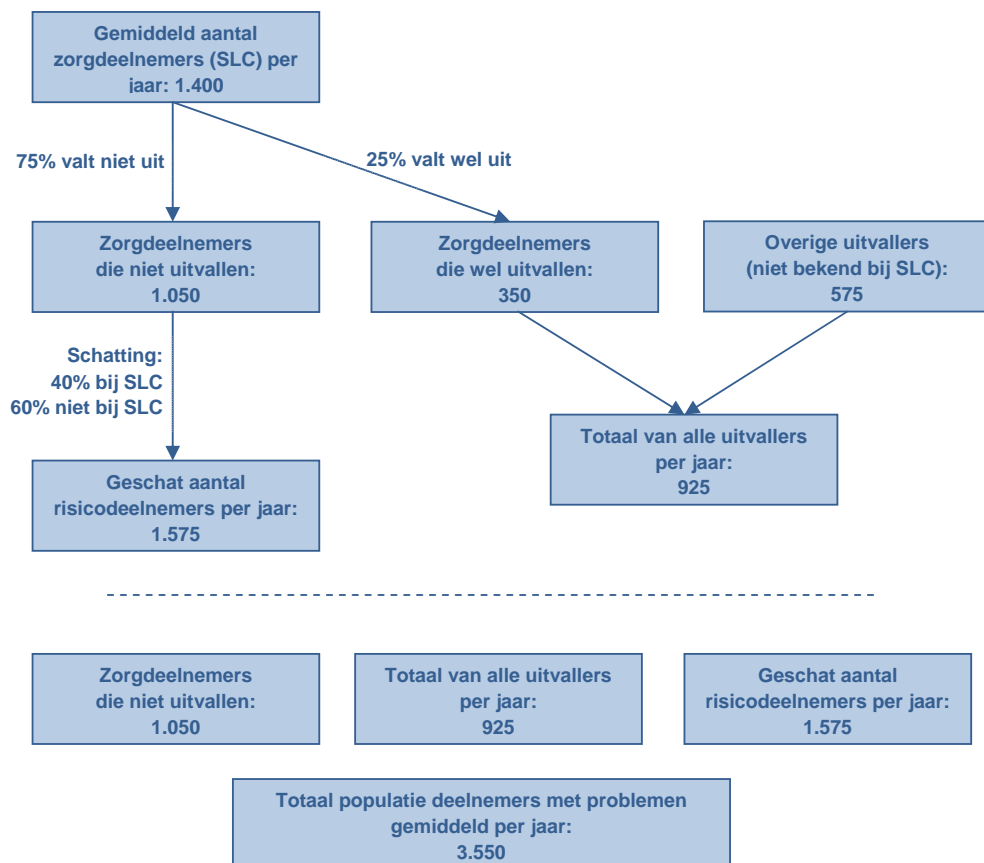
- **Uitvallers.** Deze groep is bekend. Bij de uitvallers gaat het per definitie om een 'probleemgroep' omdat er sprake is van uitstroom zonder startkwalificatie. Voor het rekenmodel hieronder nemen we alle uitvallers bij elkaar, ook degenen die nog bij het SLC in begeleiding zijn geweest.
- **Zorgdeelnemers.** Ook deze groep is bekend. Het zijn de deelnemers die met een probleem door verwezen zijn naar het SLC. Ook voor deze groep geldt per definitie dat het een 'probleemgroep' is omdat ze nu eenmaal naar het SLC zijn verwezen. Voor het rekenmodel tellen we bij deze groep niet de zorgdeelnemers mee die zijn uitgevallen.
- **Risicodeelnemers.** Het betreft deelnemers die weliswaar met problemen te maken hebben, maar (nog) niet uitgevallen zijn en evenmin zijn verwezen naar het SLC. We betitelen deze

deelnemers als 'risicogroep' omdat de problemen potentieel tot uitval kunnen leiden. De omvang van deze groep is onbekend en kan alleen geschat worden.

Op basis van de bekende cijfers maken we een schatting van de totale omvang van de populatie 'deelnemers met problemen'. Het gaat om een schatting per jaar, dat wil zeggen: de aantallen hebben betrekking op het totaal voor één jaar, gebaseerd op het gemiddelde voor de periode 2006-2009. Omdat gebruik wordt gemaakt van gemiddelden gaat het om een relatief stabiel beeld. Elk jaar komen er nieuwe uitvallers, zorgdeelnemers en risicodeelnemers bij, maar er jaar vallen er ook weer veel af.

Met nadruk moet worden gesteld dat het gaat om een schatting. Zeker wat betreft de risicogroep ontbreekt het aan empirische gegevens om tot een betrouwbare bepaling van de omvang te komen. De komende jaren, als de zorgstructuur van het ROC zich verder ontwikkelt, zal duidelijk worden hoe groot de risicogroep in feite is.

Rekenmodel

In het rekenmodel zijn de getallen afgerond op 25-tallen. De gegevens hebben betrekking op de deelnemers woonachtig in de RMC-regio's Utrecht en Eem & Vallei, die jonger zijn dan 23 jaar.

Voor de schatting van het aantal risicodeelnemers is uitgegaan van een 40-60 verhouding, dat wil zeggen dat aangenomen wordt dat 40 procent van de deelnemers met problemen nu wel bij het SLC terecht komen en 60 procent niet. Die verhouding is gebaseerd op de mate waarin uitvallers bekend zijn bij het SLC (zie paragraaf 2.2).

Als aangenomen wordt dat ook de studenten woonachtig buiten de regio Utrecht/Eem&Vallei in zelfde mate met problemen te maken hebben, dan ligt het aantal studenten met problemen nog wat hoger.

Schatting aantal studenten met problemen (gemiddeld per jaar, leeftijd tot 23 jaar)

• Regio Utrecht / Eem & Vallei	3.550
• Totaal ROC Midden Nederland	5.925

Samengevat omvat de berekening van het aantal studenten met problemen drie categorieën, namelijk de uitvallers, de zorgdeelnemers (bekend bij SLC) en de 'onbekende' studenten met problemen (geschat op basis van het bereik van het SLC). Het aantal studenten met problemen binnen ROC Midden Nederland bedraagt naar schatting bijna zesduizend. Daarvan is 56 procent (3.300) feitelijk bekend als uitvaller of zorgdeelnemer en is 44 procent (2.625) nog niet in beeld. De laatste groep, de risicodeelnemers, vormt het potentieel voor de toekomstige uitbreiding van de zorgstructuur.

6.2 Aantallen per probleemprofiel

In de onderstaande tabellen zijn per profiel (en voor twee profielen nader uitgesplitst) de aantallen gegeven respectievelijk voor de ROC-studenten uit de regio Utrecht/Eem&Vallei en voor alle ROC-studenten (leeftijd tot 23 jaar). De onderstaande cijfers geven het aantal *gevallen in één jaar* weer.

LET OP: De cijfers zijn omwille van herleidbaarheid niet afgerond, maar het gaat nadrukkelijk om een ruwe schatting van de aantallen.

Voor de onderstaande tabel geldt dat elk individu slechts in één profiel is ingedeeld.

Profiel	Percentage	Aantal regio U/E&V	Aantal hele ROC
Gedragsproblematiek	27	959	1.600
Persoonlijke problematiek	13	462	770
Problemen met studievaardigheden/houding	13	462	770
Problemen met opleidingsniveau	7	249	415
Loopbaanproblematiek	38	1.349	2.252
Overige en onbekend	3	107	178
Totaal	100	3.550	5.925

De schatting van aantallen per profiel laat zien dat gaat om honderden en soms enkele duizenden studenten. Om een indruk te geven van de omvang van de problematiek in verhouding tot het totaal aantal studenten van het ROC zijn in de volgende tabel de percentages per profiel weergegeven. Het betreft alleen de studenten tot 23 jaar.

Profiel	Aantal hele ROC	Percentage van alle 17.669 studenten
Gedragsproblematiek	1.600	9
Persoonlijke problematiek	770	4
Problemen met studievaardigheden/houding	770	4
Problemen met opleidingsniveau	415	2
Loopbaanproblematiek	2.252	13
Overige en onbekend	178	1
Totaal	5.925	34

In het totaal komt 34 procent van de studenten op het ROC met een bepaalde problematiek. Daarbij moet worden aangetekend dat de problematiek uiteenlopend van karakter is en dat de grootste groep 'slechts' een vorm van Loopbaanproblematiek heeft.

In paragraaf 3.2 hebben we de profiel Gedragsproblematiek en Persoonlijke problematiek uitgesplitst naar de onderliggende problemen. We laten die uitsplitsing nogmaals zien, maar nu met daarbij de geschatte aantallen voor het ROC. Voor de twee navolgende tabellen geldt: per individu kunnen meerdere problemen optreden, waardoor de aantallen *niet* opgeteld kunnen worden.

Uitsplitsing Profiel Gedragsproblematiek	Percentage	Aantal regio U/E&V	Aantal hele ROC
Psychosociale problemen	39	374	624
Gedragsproblemen	33	316	528
Faalangst	21	201	336
Probleem met sociale vaardigheden	10	96	160
Toetsvrees	8	77	128
Probleem met assertiviteit	5	48	80

Uitsplitsing Profiel Persoonlijke problematiek	Percentage	Aantal regio U/E&V	Aantal hele ROC
Problemen in thuis/privésituatie	35	162	270
Gezondheidsproblemen	29	134	223
Lichamelijke handicap	25	116	193
Chronische ziekte	18	83	139
Financiële problemen	6	28	46
Verslaving	4	18	31
Problemen met politie/justitie	3	14	23
Problemen met huisvesting	3	14	23

Het zij nogmaals benadrukt dat het, ondanks de schijnbaar precieze aantallen, gaat om schattingen. Nader onderzoek naar bijvoorbeeld het aantal studenten met een 'rugzak' (leerlinggebonden financiering) zou duidelijk kunnen maken hoe betrouwbaar de schatting van het aantal studenten met een chronische ziekte of lichamelijke handicap is.

6.3 Aantal overbelasten

In hoofdstuk 5 hebben we het percentage overbelasten geschat op 28 procent van de totale populatie zorgdeelnemers en uitvallers. Van de 28 procent heeft 19 procent het profiel multi/meervoudige Gedragsproblematiek en 9 procent het profiel multi/meervoudige Persoonlijke problematiek (zie paragraaf 6.1).

Wanneer we de berekeningswijze voor het schatten van absolute aantallen ook toepassen op de overbelasten komen we op de volgende aantallen (gemiddeld per jaar):

Aantal overbelasten	Percentage	Aantal	Aantal
---------------------	------------	--------	--------

		regio U/E&V	hele ROC
Met profiel Gedragsproblematiek	19	675	1.126
Met profiel Persoonlijke problematiek	9	320	533
Totaal aantal overbelasten	28	994	1.659

ROC Midden Nederland zou, op basis van deze schatting, te maken hebben met ruim 1.600 overbelasten in de leeftijdscategorie tot 23 jaar. Dat is 9,4 procent van alle studenten in die leeftijdscategorie. Ruim 660 van hen zijn afkomstig van buiten de twee RMC-gebieden Utrecht en Eem & Vallei. Het gaat bij overbelasten per definitie om jongeren met een problematiek die niet alleen binnen school opgelost of aangepakt kan worden. Het ROC werkt nauw samen met gemeenten en instellingen binnen de twee regio's om afspraken te maken over de inzet van extra middelen en hulp voor deze groep. Het feit echter dat ruim 660 overbelaste studenten afkomstig zijn van buiten de regio is een complicerende factor. Het ROC zou afspraken moeten maken met alle gemeenten waar deze studenten vandaan komen. In de praktijk zal dat uitermate lastig, zo niet onmogelijk zijn.

Bij de schatting van het aantal overbelasten past een kanttekening. Een overbelaste is iemand die met een zware, meervoudige problematiek te maken heeft. Daarnaast geldt echter dat een overbelaste ook in de problemen komt op school, hetzij door gedrag, hetzij door verzuim, slechte resultaten of uitval, hetzij op een andere manier. In onze schatting van het aantal overbelasten hebben we het over drie groepen (zie par. 6.1). Alle groepen voldoen aan het criterium van zware, meervoudige problematiek. Maar slechts van twee groepen, namelijk de zorgdeelnemers en uitvallers, weten we ook zeker dat ze op school in problemen zijn geraakt. Bij de zorgdeelnemers is dat vanwege hun verwijzing naar het SLC, bij de uitvallers vanwege het feit dat ze uitgevallen zijn. Voor de derde groep, de risicodeelnemers, is het minder duidelijk: zij zijn niet uitgevallen en zijn niet verwezen naar het SLC vanwege problemen. Waarschijnlijk is het zo dat hun problemen in een later stadium wel tot studieverzuim of -uitval zullen leiden. Het lijkt aannemelijk dat zij bijvoorbeeld de uitvallers van het jaar later zullen zijn. Er is echter ook een andere redenering denkbaar. Niet alle studenten met zware, meervoudige problemen vallen uit of moeten een beroep doen op extra ondersteuning. Er zijn ook studenten die, bijvoorbeeld dankzij support vanuit de privésituatie, in staat zijn om ondanks de zware problemen toch de studie met succes te volbrengen. De door ons geschatte risicogroep zou dus voor een deel uit potentiële uitvallers kunnen bestaan, maar voor een deel ook uit 'volhouders' die het zonder expliciete ondersteuning van school toch redden. Het is op dit moment niet aan te geven om hoeveel potentiële uitvallers en hoeveel 'volhouders' het zou kunnen gaan binnen de risicogroep. In de komende jaren zal daarover meer duidelijkheid ontstaan wanneer de signalering, registratie en zorg binnen het ROC fijnmaziger en betrouwbaarder wordt.

In het kader van de Regiomonitor worden ook de deelnemers van de Utrechtse School gevolgd.⁹ Volgens de definitie van overbelasten die we in dit rapport hebben geformuleerd be-

9 Zie voor meer informatie het rapport: Regiomonitor Utrecht Voortijdig schoolverlaten. Monitoring

hoort 97 procent van de deelnemers van de Utrechtse School tot de groep overbelasten. Bij de start van de Utrechtse School had de voorziening bijna 200 deelnemers (exclusief rebound), waarvan 77 in het AKA-programma (Do-It). Het vergt nader onderzoek om te weten of en in welke mate er op de Utrechtse School ook jongeren zitten in de andere programma's (met name Link-It), die anders wellicht op het ROC terecht gekomen waren. Vooralsnog nemen we aan dat de Utrechtse School circa 80 overbelasten opvangt die behoren tot totale groep overbelasten van het ROC. Daarbij moet worden aangetekend dat de Utrechtse School voornamelijk de gemeente Utrecht als werkgebied heeft: meer dan tachtig procent is afkomstig uit Utrecht. Voor overbelaste jongeren uit de regio Eem & Vallei is er in die regio een plusvoorziening.

7 Samenvatting en conclusies

1. Het onderzoek binnen ROC Midden Nederland richt zich op de uitvallers (uitstroom zonder startkwalificatie) en zorgdeelnemers (deelnemers Studie & Loopbaancentrum) uit de jaren 2006-2007, 2007-2008 en 2008-2009. Het onderzoek is uitgevoerd met de Regiomonitor VSV Utrecht en omvat daarom jongeren uit de RMC-regio's Utrecht en Eem & Vallei jonger dan 23 jaar. In het totaal gaat het om ongeveer 3.200 uitvallers en 4.200 zorgdeelnemers. Voor het verdiepende onderzoek is een representatieve steekproef van 700 studenten getrokken.
2. Van alle uitvallers uit de drie genoemde schooljaren was op de peildatum in 2009 een groot deel, namelijk 38 procent geen voortijdig schoolverlater. Het merendeel van de herstarters was op de peildatum nog in opleiding. Pas later zal blijken welk percentage van de uitvallers uiteindelijk een startkwalificatie behaalt. Uitvallers van mbo-niveau 3 en 4 starten hervatten vaker hun studieloopbaan dan uitvallers van niveau 1 en 2. Van de uitvallers op niveau 3-4 begint circa de helft opnieuw met een opleiding. Bij niveau 1 en 2 ligt het percentage herstarters op respectievelijk 22 en 29 procent.
3. De probleemprofielen van uitvallers en zorgdeelnemers (die niet uitvallen) verschillen nauwelijks van elkaar. Het verschil tussen uitvallen en blijven wordt deels verklaard door kleinere verschillen in de aard van de onderliggende problematiek en het opleidingsniveau. Hoe uitval feitelijk ontstaat hangt echter ook af van de concrete gebeurtenissen en personen waarmee een student te maken krijgt.
4. Voor de Regiomonitor is een methodiek ontwikkeld die het mogelijk maakt jongeren een eenduidig probleemprofiel toe te kennen. Er worden vijf profielen onderscheiden: Gedragsproblematiek, Persoonlijke problematiek, Problemen met studiehouding/vaardigheden, Problemen met studieniveau en Loopbaanproblematiek. De eerste belangrijke uitkomst van het onderzoek naar de profielen is dat geen enkele profiel te koppelen valt aan één opleidingsniveau, of één bepaald persoonskenmerk. Als er verschillen zijn tussen opleidingen of opleidingsniveaus, dan gaat het altijd om accentverschillen. Alle problemen komen overal voor.
5. Het meest voorkomende profiel is dat van de *Loopbaanproblematiek*. Van alle uitvallers en zorgdeelnemers heeft 38 procent dit profiel. De indeling in de profielen werkt zo dat studenten met Loopbaanproblematiek ook alleen maar loopbaanproblemen hebben. Er is geen achterliggende persoonlijke of gedragsproblematiek en evenmin is er sprake van studieproblemen. Studenten met dit profiel komen voor op alle mbo-niveaus, maar relatief het meest op niveau 4. Op niveau 4 leidt deze problematiek echter minder vaak tot uitval. Loopbaanproblematiek komt vaker voor bij opleidingen zoals Sport & Beweging en Toe-

risme & Leisure zijn ondergebracht; opleidingen waarvan bekend is dat ze jongeren trekken met een minder duidelijke beroepswens.

6. Het profiel *Gedragsproblematiek* komt voor bij 27 procent van de uitvallers. De indeling van de profielen maakt dat dit profiel veruit de meeste stapeling van verschillende soorten problemen kent. Het merendeel van de studenten met dit profiel heeft te maken met zogenaamde multiproblematiek: naast gedragsproblemen hebben zij ook persoonlijke problemen en/of studieproblemen. Gedragsproblematiek komt relatief vaker voor op niveau 1 en 2 en leidt daar ook vaker tot uitval. Toch is bijna de helft (46%) van alle studenten met Gedragsproblematiek afkomstig van opleidingen op niveau 3-4. Het geeft aan dat de zware, complexe problematiek zeker geen probleem is dat zich beperkt tot de lagere opleidingsniveau. Die conclusie heeft gevolgen voor de aanpak van juist deze problematiek. Traditioneel werd daarbij vaak gezocht naar oplossingen in het aanbieden van meer praktische georiënteerde opleidingen op niveau 1 (AKA). Op grond van deze onderzoeksuitkomst zal daarnaast ook moeten worden gedacht over een aanbod dat passend is voor niveau 3 en 4 studenten.
7. *Persoonlijke problematiek* staat voor alles wat met de persoonlijke levenssfeer te maken heeft (uitgezonderd de gedragsproblematiek), onder meer thuissituatie, lichamelijke gezondheid en beperkingen, financiële situatie en verslaving. Deze problematiek komt relatief vaker voor bij vrouwelijke studenten en daardoor ook binnen de sector Zorg & Welzijn. Ook binnen dit profiel treedt stapeling van problemen op. Veel studenten met dit profiel zijn afkomstig van mbo-niveau 3. Specifiek voor deze groep geldt dat de problematiek vaak leidt tot uitval.
8. De twee studiegerelateerde profiel *Problemen met studiehouding/vaardigheden* en *Problemen met studieniveau* komen bij respectievelijk 13 en 7 procent van de uitvallers en zorgdeelnemers voor. De niveauproblemen hebben vooral betrekking op onderwijsachterstanden en daarbinnen op taalproblemen. Dit profiel komt dan ook vaker voor bij allochtone studenten en bij opleidingen waar relatief veel allochtone studenten deelnemen (Techniek, Economie). De meeste studenten met het profiel Problemen met studieniveau komen van mbo-niveau 2. Opvallend is dat de niveauproblematiek van de zorgdeelnemers relatief weinig leidt tot uitval. Blijkbaar zijn er adequate interventies mogelijk wanneer de problemen tijdig gesignaleerd worden. Problemen met de studiehouding/vaardigheden komt het meest voor op niveau 4 en is daar ook de belangrijkste reden van uitval.
9. In het onderzoek is een empirisch onderbouwde definitie van overbelasten uitgewerkt. Het begrip overbelasten verwijst naar een bepaalde doelgroep binnen de totale VSV-problematiek. In dit onderzoek zijn overbelasten gekenmerkt als studenten met het profiel Gedragsproblematiek of Persoonlijke problematiek die te maken hebben met een stapeling van problemen (meervoudige of multiproblematiek). In het totaal gaat het om 28 procent van de uitvallers en zorgdeelnemers. ROC Midden Nederland kent naar schatting ruim 1.600 overbelasten, waarvan meer dan 660 woonachtig zijn buiten de regio Utrecht en Eem & Vallei.

10. De totale omvang van de populatie studenten met een vorm van min of meer ernstige problemen wordt geschat op 34 procent van alle studenten (tot 23 jaar) binnen ROC Midden Nederland. In totaal gaat het naar schatting om bijna 6.000 studenten met problemen, waarvan de grootste groep met Loopbaanproblematiek (2.250).

Bijlage: Beslismodel bepaling problematiek

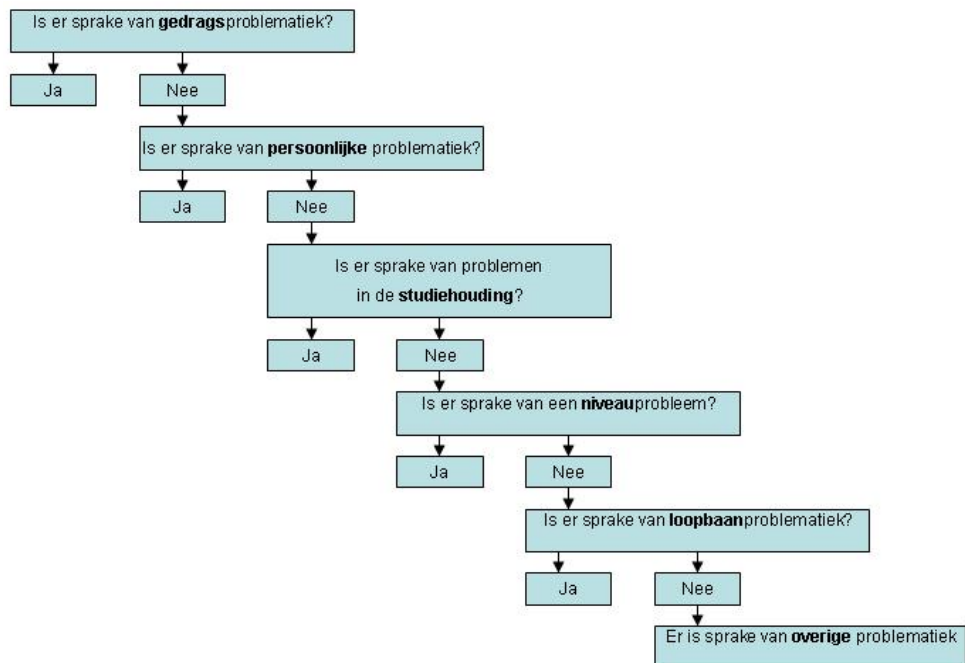
Er is een typologie gemaakt die bestaat uit vijf hoofdcategorieën (profielen), namelijk gedragsproblematiek, persoonlijke problematiek, problemen in de studiehouding, problemen met het niveau en loopbaanproblematiek. De zesde categorie bestaat uit overige problematiek. In elk van de hoofdcategorieën vallen diverse soorten problemen. Deze indeling is als volgt:

Gedragsproblematiek	<ul style="list-style-type: none">- problemen in gedrag<ul style="list-style-type: none">• agressie/boosheid• stil/eenzaam• druk/niet luisteren• onverantwoordelijk gedrag• gedrag afhankelijk van medicatie• wisselend gedrag/labiliteit• beïnvloedbaar• niet tegen kritiek kunnen• autoriteitsproblemen• overige gedragsproblemen- sociaal-emotionele problemen<ul style="list-style-type: none">• faalangst• problemen in prestatie-motivatie• emotionele instabiliteit• weinig zelfvertrouwen• gesloten• problemen als gevolg van traumatische crisissituatie• andere sociaal-emotionele problemen
Persoonlijke problematiek	<ul style="list-style-type: none">- problemen in thuissituatie/gezinssituatie<ul style="list-style-type: none">• gescheiden ouders• ziekte/handicap ouders (ook psychisch)• gestorven ouders• agressieve ouders• financiële problemen/schuldsanering• ouder in detentie• problemen bij andere kinderen in gezin• gezinsvoogd• pedagogische onmacht bij ouders• heel groot gezin• andere problemen in de thuissituatie/gezinssituatie- problemen in lichamelijke situatie (medisch/gezondheid)<ul style="list-style-type: none">• chronische ziekte• beperking in zicht• beperking in gehoor

	<ul style="list-style-type: none"> • beperking in beweging/fysieke ontwikkeling • problemen grove motoriek • problemen fijne motoriek • medicijngebruik • overgewicht • andere lichamelijke/medische problemen
	<ul style="list-style-type: none"> - problemen met verslaving <ul style="list-style-type: none"> • alcoholverslaving • drugsverslaving • gameverslaving/computerverslaving • gokverslaving • andere verslaving - problemen met financiën <ul style="list-style-type: none"> • schulden • onvoldoende inkomen • andere financiële problemen
Problemen in de studiehouding	<ul style="list-style-type: none"> - problemen in leerhouding/studiehouding <ul style="list-style-type: none"> • motivatieproblemen • concentratieproblemen • problemen met tempo/nooit op tijd werk af • verzuim/spijbelen • problemen met doorzettingsvermogen • onzelfstandig • onnauwkeurig werken (door snelheid) • huiswerk niet in orde • andere problemen in de leerhouding/studiehouding
Niveauproblematiek	<ul style="list-style-type: none"> - leerachterstand <ul style="list-style-type: none"> • leerachterstand technisch lezen • leerachterstand begrijpend lezen • leerachterstand spelling • leerachterstand inzichtelijk rekenen - problemen in Nederlandse taal
Loopbaanproblematiek	<ul style="list-style-type: none"> - verkeerde studiekeuze - geen keuze voor vervolgopleiding - een of meer eerdere studie/niveauwisselingen (incl. afstroom)
Overige problematiek	<ul style="list-style-type: none"> - problemen die niet in de voorgaande categorieën vallen

Figuur 1 biedt een overzicht in hoe wordt bepaald welke problematiek op de deelnemer van toepassing is.

Figuur 1 - Overzicht hiërarchische ordening problematiek

ROC Midden Nederland is intensief bezig om de eigen interne zorgstructuur verder te verbeteren en daarmee de ongediplomeerde uitval terug te dringen. Om beter te kunnen beoordelen hoeveel en welke inzet nodig is, wil men meer kennis hebben over de problematiek. In samenspraak met de gemeente Utrecht heeft ROC Midden Nederland twee deelonderzoeken laten uitvoeren in het kader van de Regiomonitor. Het eerste deelonderzoek had tot doel om inzicht te krijgen in de schoolloopbanen en persoonskenmerken van cursisten, die het ROC hebben verlaten zonder startkwalificatie. In het onderzoek is ook gekeken of zij na uitstroom uit ROC Midden Nederland zich weer elders hebben ingeschreven. Het tweede deelonderzoek had tot doel om de aard en zwaarte van de problematiek waarmee cursisten te maken hebben in kaart te brengen. Dat is gedaan door middel van uitvoerig dossieronderzoek bij het Studie & Loopbaancentrum van het ROC. Speciale aandacht ging daarbij uit naar de 'overbelasten': naar jongeren met zware, meervoudige problematiek. Een scherpe definitie is er niet en het is de vraag hoeveel deelnemers met problemen binnen ROC Midden Nederland binnen die categorie vallen. Hoe zien de risico/probleemprofielen er uit en welke profielen zijn aan te merken als 'overbelasten'?

De Regiomonitor voortijdig schoolverlaten Utrecht heeft tot doel om beleid en maatregelen ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten te monitoren en te evalueren. In de monitor worden jongeren in de provincie Utrecht gevolgd in hun schoolloopbaan.

De Regiomonitor is ontwikkeld met financiële steun van de provincie Utrecht en de gemeenten Utrecht en Amersfoort in het kader van de Convenanten Voortijdig Schoolverlaten.

De Regiomonitor is eigendom van de gemeenten in de RMC-regio Utrecht en de RMC-regio Eem en Vallei. De gemeenten Utrecht en Amersfoort treden op als contactgemeenten.

De Regiomonitor wordt uitgevoerd door Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA), te Nijmegen.

In opdracht van:

provincie Utrecht

Gemeente Utrecht

Nieuwegein

